

ВІДГУК

офіційного опонента,

кандидата педагогічних наук, доцента

Ашихміної Наталії Віталіївни на дисертаційне дослідження
**Клещ Аліни Олександрівни «Методика формування доміантної уваги
майбутнього вчителя музики в процесі ансамблево-інструментальної
підготовки»**, подане на здобуття наукового ступеня вищої освіти доктора
філософії в галузі знань 01 – Освіта/Педагогіка зі спеціальності 014 Середня
освіта (Музичне мистецтво)

Актуальність теми дослідження

У контексті процесів модернізації системи вищої освіти в Україні однією зі сучасних тенденцій, яка визначає рівень фахової компетентності вчителів є здатність цілісно мислити, виявляти історико-культурні закономірності в складних об'єктах, кваліфіковано будувати та імплементувати освітньо-комунікаційні стратегії, презентувати цікаві та корисні ідеї, розв'язувати складні мистецькі завдання в контексті історії та теорії педагогічної науки та згідно з відповідними вимогами, що внормовані Законами України «Про освіту», «Про вищу освіту», Концепцією «Нова українська школа», Державною програмою «Вчитель». У них окреслено стратегічні напрями підготовки освітянських кадрів, акцентовано увагу на необхідності належної її якості.

Усвідомлення музичної освіти як культуротворчого явища актуалізує широкий спектр питань щодо його змісту та засвоєння майбутніми вчителями, в тому числі, музичного мистецтва. Важливість музичної освіти підкріплюється державотворчими документами України, зокрема Національною стратегією розвитку освіти в Україні, що безпосередньо стосується і мистецько-педагогічних кадрів, від професійно-особистісного розвитку яких залежить успішність їх власної підготовленості та творчостетичного розвитку школярів.

У контексті дослідження для реалізації фундаментального гуманітарного призначення викладання мистецьких дисциплін у системі шкільної освіти вчитель музичного мистецтва повинен демонструвати професійно-педагогічну підготовленість. Особливого значення набуває висвітлення професійно-психологічних якостей, поглиблення комунікативної компетентності майбутнього фахівця, визначення шляхів створення

персоніфікованих музично-виконавських проєктів, власного самовдосконалення та музичного навчання учнівської молоді.

Зазначене актуалізує розробку концептуальних підходів, які дозволяють сформувати у творчої особистості фахівця мистецької галузі широкий гуманітарний світогляд та спектр психологічних якостей, серед яких важливе місце посідає домінантна увага як ключова компетентність, підготовленість до навчально-виконавської колективної музичної діяльності майбутнього вчителя музики, що ефективно здійснюється у процесі ансамблево-інструментальної підготовки.

Актуальність вирішення досліджуваної проблеми та зазначене засвідчує своєчасність і науково-педагогічну доречність вибору теми дослідження та розв'язання представленої проблеми. Актуальність підсилена тим, що дослідниця винайшла своєрідне вирішення складного питання стосовно подолання існуючих суперечностей між увагою як самостійним процесом та його застосуванням як психічного явища в колективному виконавському процесі; між розумінням уваги як теоретичної категорії пізнавального процесу та безпосереднім вольовим діяльнісним актом людини; між вимогою наявності та застосування педагогічних аспектів ансамблевої діяльності та суто виконавським напрямом фахової підготовки педагога-піаніста.

Здобувачка розкриває сутність ключових понять дослідження: *«домінантна увага майбутнього вчителя музики»* й *«ансамблево-інструментальна підготовленість учителя музики»*, теоретично обґрунтовує їх сенс у контексті фахової підготовки майбутнього вчителя музики, надаючи можливість застосування цієї категорії у професійному становленні майбутнього фахівця.

Ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків

Необхідний ступінь обґрунтованості й достовірності науково-теоретичних положень, практичних результатів і висновків дослідження Аліни Олександрівни Клещ отримали підтвердження в контенті методологічного аналізу, в якому представлено концептуальний взаємозв'язок різних загальнонаукових та конкретно-наукових методологічних підходів до розуміння та розкриття професійної багатозначності домінантної уваги. Авторка виокремлює компетентнісний, сугестивний, фасилітативний, синергетичний та гендерний наукові підходи.

Підтвердження результатів забезпечено логічним поєднанням теоретичних висновків та практичного педагогічного і виконавського

досвіду; комплексу застосованих аналітичних, емпіричних та математичних методів дослідження. Представлений науковий апарат дисертації (об'єкт, предмет, мета, завдання, ін.) сформульовано грамотно. Безперечною є наукова новизна дослідження, оскільки представлений феномен домінантної уваги майбутнього вчителя музики в процесі ансамблево-інструментальної підготовки в науково-педагогічному аспекті конкретно представлено не було. Відповідно до досліджуваного феномена надані педагогічні умови, в яких ефективно функціонує методичний проєкт та застосований комплекс відповідних методів.

Логіка розгортання дослідницького процесу є переконливою – від визначення теоретико-методологічних засад дослідження, обґрунтування ключових понять: «домінантна увага майбутнього вчителя музики» й «ансамблево-інструментальна підготовленість учителя музики» до визначення методології формування домінантної уваги майбутнього вчителя музики. Для досягнення поставленої мети дисертантка на методологічному рівні застосовує визначені наукові підходи, обґрунтовує авторську методіку формування структурних компонентів (мотиваційно-емпатійний, емоційно-рефлексивний, комунікативно-діяльнісний) домінантної уваги, доцільність та ефективність якої доводить у подальшій роботі на експериментальному рівні.

Складає позитивне враження застосування авторкою аналізу зарубіжних ідей, досвіду професійних музикантів, які у своїх наукових і методичних працях звертали увагу на різні аспекти прояву домінантної уваги в ансамблево-інструментальному виконавстві та специфіці її формування в освітньо-виховному процесі.

Розкриваючи практичний концепт дисертантка представляє поглиблену науково-методичну інтерпретацію прояву домінантної уваги в практичному досвіді виконавської та педагогічної діяльності майбутніх учителів музики.

Підтвердженням отриманих результатів і зроблених висновків є логічні та послідовні дослідницькі процедури, що свідчать про збалансоване поєднання теоретичного узагальнення й практичного досвіду власної наукової та педагогічної діяльності авторки дисертації; застосування комплексу теоретичних та емпіричних методів.

Новизна дисертації є безперечною, оскільки досліджуваний феномен є результатом усіх фахових здобутків попереднього історичного та власного досвіду авторки, системним його узагальненням.

А.О. Клещ було сформульовано чотири завдання, розв'язання яких спрямовано на досягнення мети дослідження.

У ході вирішення *першого завдання*, що полягало в розгляді та аналізі науково-теоретичної, психолого-педагогічної, навчально-методичної,

мистецтвознавчої літератури для визначення ключового поняття та характерних особливостей доміантної уваги майбутніх учителів музики, на основі глибокого аналізу наукових джерел встановлено, що вивчення заявленої проблеми перебуває в стані розробки та збагачується результатами нових наукових і науково-методичних розвідок українських дослідників; становлення категоріальної сутності доміантної уваги відбувалося на міждисциплінарному рівні, в контексті розвитку загальної, музичної педагогіки та мистецької освіти. Характерними особливостями доміантної уваги виявлено: концентрацію уваги; об'єм уваги; розподіл уваги, та її доміантність, яка забезпечує успішне виконання декількох дій у процесі швидкого переключення від однієї до іншої.

У роботі представлено авторське розуміння понять: «доміантна увага майбутнього вчителя музики» як панівна виконавська поведінка учасника інструментального ансамблю, який здатен на зконцентрований контроль, спрямована на набуття в процесі навчання та здійснення в умовах концертного виступу ефективної творчо-технологічної та художньо-стильової музичної діяльності, та «ансамблево-інструментальна підготовленість учителя музики» як прояв музичної ансамблево-інструментальної компетенції її учасниками, як цілісної колективної творчої одиниці, спрямованої на створення якісного художньо ціннісного музичного продукту та успішної його презентації в різних умовах творчої виконавської діяльності.

Заслуговує на схвальну оцінку вирішення *другого завдання*, яке полягало в розробці та експериментальній перевірці сформованості спрямованої доміантної уваги студентів шляхом виконання музичних творів у різних ансамблевих складах в умовах освітнього процесу факультетів мистецтв. Узагальнене формулювання цього завдання засвідчує системність погляду дисертантки на вирішення проблеми. Визначено структуру означеного феномена, яку складають мотиваційно-емпатійний, емоційно-рефлексивний та комунікативно-діяльнісний компоненти; для створення методики формування доміантної уваги майбутнього фахівця визначено необхідні методологічні складові: наукові підходи (компетентнісний, сугестивний, фасилітативний, синергетичний та гендерний); розкриваючи шляхи створення методики формування доміантної уваги майбутнього фахівця виокремлено педагогічні принципи, серед яких: принцип самовдосконалення; принцип універсалізму; принцип інтуїтивізму; принцип соціально-перцептивної ідентифікації.

Позитивної уваги заслуговує застосоване дисертанткою уточнення смислового навантаження указаних принципів у контексті дослідження

домінантної уваги та методики її формування. Ґрунтуючись на теоретичних висновках філософії, психології, педагогіки авторка їх представила в такій модифікації: принцип особистісного самовдосконалення, слухового універсалізму, музично-чуттєвого інтуїтивізму, музично-ансамблевого співробітництва.

Для ефективного перебігу методики формування домінантної уваги дисертанткою визначено доцільні педагогічні умови.

Вирішуючи *третє завдання*, яке полягало в розробці критеріїв оцінки та встановленні відповідних рівнів сформованості домінантної уваги студентів у різних формах ансамблево-інструментальної діяльності в процесі фахової підготовки, було надано такі їх формулювання: *міра усвідомленої зосередженості виконавської уваги на колективній музичній діяльності* (показники: стійкість фасилітативної підтримки впродовж концертного виступу та репетиційної роботи; наявність прояву емпатії та позитивної психологічної реакції на дії учасників ансамблевого колективу); *міра спрямованості саморефлексії на утримання доречного емоційного фону відповідно до художньо-образного складу музичних творів* (показники: (зконцентрованість музично-слухового контролю кожного учасника на конкретній виконавській задачі; активність переключення уваги в разі потреби зі власної партії на партії ансамблів); *ступінь надійності колегіальної підтримки* (показники: емоційно-технічна витривалість виконавської комунікації в концертних умовах; спроможність перехоплення ініціативи в разі помилкових дій одного з ансамблів). На основі розробленого критеріального апарату встановлено рівні сформованості домінантної уваги майбутніх учителів музики в різних ансамблевих формах на заняттях із фортепіано та концертмейстерського класу та під час проведення виробничої практики, а саме: високий, середній та низький.

Вирішуючи *четверте завдання*, яке полягало в узагальненні та аналізі ефективності експериментального дослідження та розкритті позитивної динаміки всіх головних показників формування домінантної уваги та перевірки результатів методами математичної статистики, зазначимо, що було зафіксовано результативність представленого комплексу методів, яка довела ефективність розробленої методики формування домінантної уваги майбутнього вчителя музики в процесі ансамблево-інструментальної підготовки, прослідковано позитивні динамічні зрушення всіх показників формування домінантної уваги при застосуванні різних видів і форм ансамблевого виконання музичних творів.

Для підтвердження достовірності отриманих результатів здійснювалась обробка експериментальних даних методами математичної статистики,

зокрема за критерієм Пірсона. Результати позитивних зрушень за кожним критерієм з урахуванням коефіцієнтів сформованості домінантної уваги майбутніх учителів музики ЕГ і КГ свідчать про те, що впродовж формувального етапу дослідження в експериментальній групі суттєво зменшився відсоток студентів із низьким рівнем сформованості домінантної уваги, натомість суттєво підвищилася кількість студентів із середнім та високим рівнями здобутих результатів.

Аналіз результатів експериментального дослідження довів ефективність запропонованої методики формування домінантної уваги майбутнього вчителя музики, а також його професійних ансамблевих якостей та повністю відповідає представленій меті дослідження та розв'язаним завданням дослідження.

Представлена методика формування домінантної уваги в процесі ансамблево-інструментальної підготовки (в єдності мети, етапів її формування в контексті теорії музично-освітніх процесів; розкритті функцій, структури та критеріїв оцінки досягнень досліджуваного феномена; визначенні специфічності процесу підготовки майбутнього вчителя музики; отриманого результату як її складових) є прикладом логічної системної цілісності.

У висновках точно і конкретно визначено отримані результати дослідження, їх зміст відповідає поставленим завданням та переконує в ефективному їх розв'язанні. Виходячи з аналізу представленого тексту дисертації можемо дійти висновку, що поставлена мета в процесі здійснення дослідження досягнута, результатом чого є завершена самостійна наукова праця.

Вірогідність отриманих результатів дослідження зумовлена обґрунтованістю вихідних концептів, теоретико-методологічних положень; системністю дослідження, використанням адекватних предмету, завданням, аналізу та узагальнення доцільних історичних фактів та теоретичних висновків; упровадженням отриманих результатів в освітню практику підготовки фахівців мистецької галузі, зокрема підготовці вчителя музичного мистецтва.

Повнота викладення результатів в опублікованих працях

Результати дослідження достатньо викладено в опублікованих працях. Основні результати дослідження відображено в 6 наукових публікаціях (у тому числі в міжнародній); кількість публікацій, їх обсяг і якість, повнота висвітлення отриманих результатів та апробація змісту дисертації висвітлено

у виступах на конференціях різного рівня (Міжнародні, Всеукраїнські) відповідає встановленим вимогам.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Позитивно оцінюючи здобутки дисертантки, вважаємо за необхідне висловити в дискусійному плані такі побажання до представленої дисертаційної роботи:

1. Розкриття змісту ключової компетенції майбутнього вчителя музики, домінантної уваги, було б доцільно розширити за рахунок її представлення в професіографічній площині (підрозділ 1.2, с. 71).

2. Робота, на нашу думку, виграла б за умов більш детального розкриття гендерного наукового підходу.

3. У роботі авторкою досліджене поняття «домінантність уваги», яке в подальшому розгортанні змісту дисертації трансформувалось у поняття «домінантна увага». Потребує роз'яснення така його трансформація.

4. Текст дисертації не позбавлений деяких орфографічних і стилістичних недоліків.

Зазначені побажання не впливають на загальний позитивний висновок щодо високої оцінки дисертаційної роботи А.О. Клещ.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Таким чином, узагальнюючи, зазначимо, що дисертація Аліни Олександрівни Клещ на тему: **«Методика формування домінантної уваги майбутнього вчителя музики в процесі ансамблево-інструментальної підготовки»** є завершеним, цілісним, самостійним, ґрунтовним, науково вагомим дослідженням з актуальної проблеми історії та теорії мистецької освіти, методики підготовки майбутнього вчителя музики, яке має яскраво виражену наукову новизну і прикладне значення його результатів для підготовки фахівців музичної галузі.

Представлена дисертаційна робота відповідає чинним вимогам пунктів №№ 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України № 656 від 19.08.2015, № 1159 від 30.12.2015, № 567 від 30.12.2015, № 943 від 20.11.2019) та Порядку проведення експерименту з присудження доктора філософії, який затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167. Її автор, Клещ Аліна Олександрівна,

заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 01 – Педагогіка/Освіта зі спеціальності 014 Середня освіта (Музичне мистецтво).

Офіційний опонент –
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри диригентсько-хорової підготовки
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Наталія АШИХМІНА

Підпис Н.В. Ашихміної засвідчую:
проректор з наукової роботи
Державного закладу
«Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського»

Ганна МУЗИЧЕНКО

